

Komentarji

FAŠISTI UMORILI KRALJA ALEKSANDRA

Leon Blum, vodja francoske socialistične stranke, pravi, da za marsejskim atentatom stoji "Sveta fašistična zveza" s sedežem v Rimu.

Pariz, 10. nov.—Kakor javlja iz Rima, je bila tamkaj zadnje dni privatna konferenca med Mussolinijem in ogrskim ministrskim predsednikom Goemboesem. Uradni rimski komunikacije se glasi, da sta reševala "ekonomska in kulturna vprašanja", toda zgovorni italijanski fašistični tisk je namignil med vrsticami, da je bilo nekaj drugega, kar je prignalo ogrskega premierja v Rim.

Bila je revizionistična politika in pa enotno stališče, ki ga naj Italija in Ogrska zavzameta pred Ligo narodov ali kjerkoli z ozirom na stališče Jugoslavije, da je ogrska in italijanska zunanja politika odgovorna za umor kralja Aleksandra v Marseillesu.

Mussolini je baje zagotovil Goemboesa, da ne bo žrtvoval zavezništva z Ogrsko za noben sporazum z Jugoslavijo, toda glede revizije mirovnih pogojev je Mussolini opozoril Goemboesa, da je baš zdaj najslabši čas za to.

Francoski socialistični tisk se zelo bavi s široko razpredeno zaroto, katere žrtve je bil Aleksander Karadžordžević. Zarota se razteza na štiri države: Ogrsko, Avstrijo, Nemčijo in Italijo, toda središče je Italija.

Leo Blum, vodja socialistične stranke v Franciji, je pred kratkim pisal, da je za Aleksandrovo umor odgovorna "Sveta fašistična zveza", tajna organizacija, ki ima svoj sedež v Rimu. Hrvaški in macedonski teroristi so frakcija te organizacije. Blum ostro kritizira v socialističnem dnevniku "Populaire" francoski buržujski tisk, ki pleše okoli Italije kakor maček okrog vrele kaše, boječ se, da bi užalil sosedo Mussolinija, če bi resno prijel fašistične zarotnike, ki kujejo politične umore in fašistične vstaje ter s tem izzivajo novo evropsko vojno.

Anglija ščiti privatno orožno industrijo

Vladne preiskave ne bo

London, 10. nov.—Predlog laboritov, da se privatna industrija za orožje in strelivo odpravi, je bil večeraj poražen v parlamentu z 279 glasovi proti 68. Torijska vlada je tudi zavrgla predlog, da se izvrši preiskava o privatni trgovini s bojnim materialom. Sir John Simon, zunanji minister, je toplo zagovarjal privatne orožje in municijske tvrdke v Angliji in zbornica ga je podprla.

Liberalni poslanec Archibald Sinclair, ki je podprl delavski predlog, je dejal, da ameriški kongres se ni zbal preiskave, toda angleški parlament je zdaj pokazal svojo veliko strahopetnost pred municijskimi magnati Anglije.

Nov finančni škandal v Franciji

Pariz, 10. nov.—Francoska policija se bavi z novim finančnim škandalom, ki morda ne bo nič manj obsežen kakor je zloglasni Staviskijev škandal, ki je povzročil finančno krizo in krvave izgube v zadnjem februarju. Aretirana sta Joseph Levy in njegov bratranec Charles Levy na obtožbo velikanskih sleparij v zvezi z izdajanjem bonдов. Vse kaže, da je tudi v to afero zapletenih mnogo visokih vladnih uradnikov.

Mundelein pomaga Insullovemu spekulantu

Pričal je zanj pred sodiščem, da je pošten značaj, kajti papežu je podelil visoko odlikovanje.

Chicago, 10. nov.—Kardinal in nadškof George Mundelein je večeraj pričal pred čikaškim federalnim sodiščem v prid Haroldu L. Stuartu, ki je eden sedemnajstih obtožencev s Samuelom Insullovim vred zaradi zlorabe pošte v slepanske namene. Obtožnica jim očita, da so se poslužili pošte, ko so prodajali ničvredne delnice za drag denar.

Kardinal Mundelein je pričal, da pozna Stuarda že brez malega dvajset let kot dobrega in poštenega človeka in pred nekaj leti je on (kardinal) priporočil Vatikanu, naj podeli Stuardu odlikovanje reda papeža Pija IX., najvišje odlikovanje, ki ga more katoliška cerkev podeliti nekatoličanu.

Na vprašanje, s čim je Stuart zaslužil to odlikovanje od katoliške cerkve, je kardinal pojasnil, da s tem, ker je dal denar za gradnjo mednarodnega cerkvenega kolegija v Rimu; brez njegove pomoči ne bi bilo tega zaveda. To je vse.

In zato, ker je Insullo finančnik prispeval veliko vsoto, morda milijon dolarjev, za katoliški zavod v Rimu, je dober in pošten človek—samo zato, brez oziroma na vse drugo...

Illinoiski relief se je tudi vrgel v produkcijo

Nad 12,000 uposlenih pri produkciji potrebnih za brezposelne

Chicago, 10. nov.—(FP)—Tudi v Illinoisu polagoma vstaja industrija, v kateri ne igra profit nobene vloge, ampak uteha revščine med brezposelnimi. Ker jih kapitalizem ne more preskrbeti z najnujnejšimi potrebčinami in krize noče biti konec, se je tudi tukajšnja državna reliefna komisija vrgla na polje reliefne produkcije.

V raznih podjetjih ima uposlenih nad 12,000 reliefnih delavcev, ki producirajo različne stvari za pomožne postaje. Pri tem delu prejemajo reliefno mezdo.

Skoraj štiri tisoč jih dela obleko, blazine in odeje v 891 delavnicah v 82 okrajih. Do 1700 jih je uposlenih pri prezerviranju sočivja, sadja in drugih jestevin v 250 delavnicah v 64 okrajih. Do konca novembra bodo pripravili 4,500,000 skateljev jestevin. Nad 800 delavcev seka in koplje šoto v 38 okrajih. Te številke so vzete iz poročila državne reliefne komisije.

V Illinoisu je nad en milijon brezposelnih, večina uposlenih delavcev pa dela le po nekaj dni na teden. In situacija se ne izboljšuje; marveč poslabšuje, kakor je razvidno iz poročila državnega delavskega departamenta za september.

Zlagal se je in dobil delo!

Chicago, 10. nov.—W. T. Naughton, mlad fant, je bil dolgo časa brez dela. Poskusil je na vse običajne in poštene načine, da bi dobil službo, a zaman. Zadnji teden je pa poskusil na drugi način. V jutranjem časopisu je objavil oglas, v katerem je izjavil, da je "nezanesljiv, nepošten, len in sploh noče delati, toda prisiljen je nekaj vzeti, zahteva pa kratke delovne in velike plače". Naslednji dan je prejel—čez sto ponudb. Vzel je službo privatnega šoferja.

Duhovni v mehiški državi morajo biti ožejeni

Mexico City, 10. nov.—Zbornica mehiške države Yucatan je sklenila, da duhovni vsake vere, ki niso rojeni v Mehiki in niso ožejeni, morajo zapustiti državo.

V ILLINOISU JE TREBA ŠE ČAKATI NA 'NEW DEAL'

V glavnih industrijah je manj dela in manj zaslužka ko pred enim letom

Chicago, 10. nov.—(FP)—Pri zadnjih volitvah so tudi volilci v Illinoisu izrazili močno upanje in željo po "novem dealu", ki jim je obljubljen, a je še nekeje za voglom. Soditi po poročilu državnega delavskega departamenta o delu in zaslužku za mesec september je z "novim dealom" nekako tako kakor je bilo s Hooverovo prosperiteto: je še nekeje za voglom.

V glavnih industrijah te države je bilo v septembru manj dela in manj zaslužka kakor pred letom. Upošlenost v jeklarski in železarski industriji je bila sicer 1.2% večja kakor pred enim letom, ampak z zaslužkom je križ; ta je bil 2.1% nižji ko lanskega septembra.

Cevlarska industrija je bila na psu. Dela je bilo za 18.2% manj, izplačane mezde so pa nazadovale za 27.8%. Povprečni tedenski zaslužek je znašal le \$11.31.

Tudi industrija za prezerviranje sadja in sočivja ne izkazuje prebitka v zaslužku. Čeprav se je upošlenost dvignila za 22%, so delavci prejeli 2.7% manj plače, ki je padla povprečno na \$7.49 na teden.

Tedenski zaslužek v premovalni industriji je pripelel do \$19.10. Delo se je izboljšalo za 1.1%, izplačane mezde pa 5.8% v primeri z avgustom. To izboljšanje je pripisati prihajajočim zimam.

Povprečni tedenski zaslužek vseh illinoiskih delavcev je bil v septembru \$21.19; za moške v tovarnah \$21.97, za delavke pa \$13.70. Povprečni tedenski delovnik je znašal 35.8 ur, v tovarnah 34.4 ur. Torej se približuje zahtevi Ameriške delavske federacije za 30-urnik.

Od lanskega septembra v primeri z letošnjim se je tedenski zaslužek znižal za dve desetini odstotka, kar je razmeroma malenkostno. Toda ker je treba upoštevati zvišanje cen v tem času, ki znaša okrog osem odstotkov, so delavski žepi v Illinoisu bili v septembru nad osem procentov bolj prazni ko lani. Upošlenih je pa bilo dva odstotka več delavcev.

Ta je bila torej situacija ob času volitev—ne dosti spreminjena v nobeno smer. Velika demokratska zmaga v resnici pomeni, da so ljudje glasovali za "new deal" iz bojazni pred še slabšo situacijo, če bi zmagali republikanci.

Začasni mir v Franciji

Vladna kriza začasno rešena

Pariz, 10. nov.—Najnovejša francoska politična kriza je bila provizorično rešena s tem, da je stara vlada ostala na krmilu izvenzemski predsednika in dvojice al trojice drugih ministrov. Starega predsednika je zamenjal Etienne Flandin, nacionalist in zagrižen ekonomski individualist, ki je telesno velik hrust in primeroma še mlad, star komaj 40 let. V vladi je ostal tudi Herriot s svojimi socialnimi radikali. Vlada je mešanica desnega in levega centra.

Fašistični izgedi, ki so izbruhnili v četrtke zvečer v Parizu pred opernim gledališčem, so bili hitro potlačeni; okrog 50 razgrajčev je bilo aretiranih.

Illinois slabo plačuje materinsko penzijo

Springfield, Ill., 10. nov.—Manj ko polovico mater, ki so po zakonu upravičene do materinske penzije (vdove z mladoletnimi otroki), je faktično toliko srečnih, da jo dobe. Prav tako je tudi s

"Dajte nam demokracijo!" zahtevajo Jugoslovani

Manifest, naslovljen na regente in podpisan po mnogih odličnih osebah, zahteva konec diktature in svobodne volitve. Vsi politični jetniki naj bodo izpuščeni in teror naj preneha. Avtonomija za Hrvate in Slovence!

Ostra avstrijska kritika jugoslovanske vlade

Belgrajski režim je obdožen, da je pustil 76 hrvaških političnih jetnikov mučiti do smrti in 320 je bilo obsojenih na 1202 leti zapora

Dunaj, 11. nov.—Uradno glasilo avstrijskih monarhistov "Staatswehr" je večeraj z dovoljenjem cenzorja objavilo oster napad na režim v Belgradu, katerega dolži, da dovoljuje brutalno mučenje hrvaških političnih jetnikov v ječah.

"Odkar je pokojni kralj Aleksander uvedel diktaturo," piše omenjeni list, "je bilo 76 Hrvatov brutalno umorjenih v srbskih policijskih zaporih in 320 drugih obtožencev je bilo obsojenih skupno na 1202 leti teške roblje. Hrvaški politični jetniki so strašno mučeni. Obešajo jih na stene v zaporih in viseče prepejajo, v usta jim pa zatlačijo mokre cunje, da ne morejo kričati niti stokati vsled silnih muk."

Bivši magnat Insull je zagazil v gosto kašo

Možnost je, da ga poroča spozna za krivega, njegove kolege pa oprosti

Chicago, 10. nov.—Za Samuela Insulla, nekdanjega mogočnega industrijskega kralja, so bili zadnji dnevi vse kaj drugega kakor lepi. On sedi s sinom in 16 drugimi kolegi, ki so bili v veliki meri le njegove oprode, v federalnem sodišču na zatožni klopi radi sleparij v zvezi s prodajanjem delnic Insullovih "holding" kompanij.

Vladni tožitelj je Insulla pestil štiri dni in na navskrižnem zaslišanju iz njega izlekel marsikatero zanimivost. V teh štirih dneh se je Insull zapletel tako globoko v mrežo, da bo čudež, če se bo izkopal iz nje.

Odvetniki, ki opazujejo to obravnavo s strani, so mnenja, da se Insull sploh ne more izklopiti iz kaše in da ga bo porota skoraj gotovo spoznala za krivega v zvezi z obtožbo o izrabljanju pošte v slepanske namene. Enako se mogoče zgodi tudi z njegovim sinom, ostalih 16 obtožencev, Insullovih pomočnikov in zaveznikov, pa zna oditi brez kazni.

Insullu je zvezni prosekutor dokazal, da je v svojem poročilu o dohodninskem davku navedel večjo izgubo v delnicah, istočasno je pa lovil "suckerje" po deželi s prodajanjem "najboljših delnic" ter trdil v cirkularju, da njegovi dve "holding" kompaniji delata profit. In ker tega ni mogel ovreči, ga vlada lahko prime tudi radi neplačanega dohodninskega davka, ker če je delal profit, ni mogel delati izgub. Če je pa delal izgube, tedaj je pa sleparil "suckerje."

Nihče pa ne misli, da bo Sam Insull še kdaj videl notranjost ječe. Prvič ima 74 let, drugič pa v obrambi razpolaga z milijoni. Menda je samo Ford prispeval v njegov obrambni sklad \$200,000. On je bolj srečen kakor pa Capone, ki je bil v Insullovih dobil prav tako mogočen kralj Chicago kakor Sami.

penzijo za slepce. To je odkrila posebna reliefna preiskava.

Za politične bosse in sinekure na drugi strani ne manjka denarja. Zanje ga je dovolj.

Belgrad, 11. nov.—Na kneza Pavla in ostala dva člana jugoslovanske regente je bil večeraj naslovljen manifest za končanje diktature, katero je uvedel pokojni kralj Aleksander in za vrnitev politične svobode v Jugoslaviji. Manifest urgira regente, naj izpuste vse politične jetnike iz zaporov in razpišejo svobodne volitve, tako da bodo jugoslovanska ljudstva lahko svobodno izrazila svoje politične težnje.

Manifest so podpisali bivši finančni minister Švrliuga, odlični kipar Meštrovič, zagrebški nadškof Bauer in mnogo drugih političnih voditeljev ter urednikov listov, ki so podpirali Aleksandrovo vojaški režim. Manifest se med drugim glasi, da gospodarska kriza, ki je udarila Jugoslavijo, je toliko težja zaradi policijskega terorja. Armada in redna policija zadostuje za vzdrževanje reda, zato se naj odpravijo napol vojaške organizacije kakor je Sokol, pansrbska Narodna obrana itd.

Manifest je prišel kot velika pomoč hrvaškemu in slovenskemu gibanju za avtonomijo. Hrvatje in Slovenci, ki skupaj tvorijo tretjino prebivalstva Jugoslavije, imajo opravičeno pritožbo, da jih Srbi odvirajo od vseh glavnih pozicij. V vladi kakor armadi dominirajo Srbi.

Ustavna reforma v Franciji pomaknjena v ozadje

Novi premier napovedal pobijanje depresije kot glavno nalogo svoje vlade

Pariz, 11. nov.—Francoske fašistične organizacije so danes uprizorile v Parizu in več drugih mestih sovražne demonstracije proti levičarjem. Vojaške in civilne slavnosti na dan premirja so se pretvorile v izgrede. Najhujši spopad med fašisti, socialisti, komunisti in policijo je bil v Lillu v severni Franciji. Pet oseb je bilo ranjenih.

Pariz, 10. nov.—Ustavna reforma v Franciji, ki je strmo glasila starega Doumergueja, je porinjena v ozadje. Doumergue je hotel, da se parlament najprej bavi z ustavno reformo (glavna točka te reforme je, da vlada dobi več moči in zbornica manj), nakar naj pride bužet na vrsto. To ga je pokopalo, ker socialni radikali, najmočnejša stranka v zbornici in vladi, se niso strinjali s tem.

Novi premier Flandin je pa večeraj izjavil, da ustavna reforma lahko počaka in glavna naloga vlade naj bo, da uredi svoje finance, sprejme proračun in začne boj z ekonomsko krizo, ki je silno zajela Francijo. Ta svoj program bo Flandin predložil parlamentu prihodnji terek.

Zadruga dvignila promet skoraj za polovico

Superir, Wis.—Tukajšnja centralna nakupovalna zadruga, ki zalaga podružnice, je v zadnjem septembru dvignila svoj promet skoraj za polovico v primeri z lanskim septembrom. Denarni promet se je zvišal za 53 odstotkov in je znašal \$187,467. Ker so pa cene višje ko lani, in sicer za sedem odstotkov, se je blagovni promet faktično dvignil za 46 odstotkov.

Učitelji v Italiji morajo nositi uniformo!

Rim, 10. nov.—Fašistična vlada je odredila, da vsi učitelji in učiteljice od najnižjih do najvišjih šol v Italiji morajo odselej nositi uniformo.

Avtstrijska vlada ni uni- čila socialistov

Ce je oddaja bližnjih k daljnih postaj enakomerno vztrajno zelo močna, napoved je zatohlo vreme, vlažno in sivo. Slabotem sprejemskih postaj, pomešan s pokati in prasketanjem veli, da jutri oboroži z dežnikom, ki lilo v akafih. To vreme bo v potem tako dolgo, dokle boš slisal iz zvočnika zloga ga žvižganja.

Bahner pravi, da je v tel povedih 80 do 90 odst. sl nosti. Seveda pa se moravati, da bi prave ozračne m zamenjal z motnjami, ki jih vroča kakšna cestna želez električni masalni aparat t ga sosedu ali kakšno drugo

Vesti iz Jugoslavije

(Izvirna poročila iz Jugoslavije.)

NOVA VLADA V JUGOSLAVIJI

jo je spet Uzunović, pa so vanjo vsi dosedajšnji ministri predstojniki leta 1929

predsednik Uzunović demisijsko je takoj po prihodu v Marceillo, a regent ni sprejel demisije. Po prihodu pa je Uzunović spet pooblaščen za demisijo vlade, ki je bila formirana spet novega leta 1929. S formiranjem nove vlade je bil poverjen spet Uzunović.

22. oktobra zvečer pa je Uzunović predložil regentskemu kabinetu listo nove vlade, ki je bila sprejeta. Ostala je kakor doslej, le da so na vrhu spet vsi vladni ministri, ki so bili v prejšnji vladi.

Na vrhu vlade so: predsednik Uzunović, general dr. Voja Marinković, Milan Sršić. General Marinković je postal vojni ministar, Sršić pa ministar brez portfolio. Od Slovencev je v vladi poprej dr. Novak, ki je za socialno politiko.

Na vrhu vlade so: predsednik Uzunović, general dr. Voja Marinković, Milan Sršić. General Marinković je postal vojni ministar, Sršić pa ministar brez portfolio. Od Slovencev je v vladi poprej dr. Novak, ki je za socialno politiko.

Na vrhu vlade so: predsednik Uzunović, general dr. Voja Marinković, Milan Sršić. General Marinković je postal vojni ministar, Sršić pa ministar brez portfolio. Od Slovencev je v vladi poprej dr. Novak, ki je za socialno politiko.

Na vrhu vlade so: predsednik Uzunović, general dr. Voja Marinković, Milan Sršić. General Marinković je postal vojni ministar, Sršić pa ministar brez portfolio. Od Slovencev je v vladi poprej dr. Novak, ki je za socialno politiko.

Na vrhu vlade so: predsednik Uzunović, general dr. Voja Marinković, Milan Sršić. General Marinković je postal vojni ministar, Sršić pa ministar brez portfolio. Od Slovencev je v vladi poprej dr. Novak, ki je za socialno politiko.

Na vrhu vlade so: predsednik Uzunović, general dr. Voja Marinković, Milan Sršić. General Marinković je postal vojni ministar, Sršić pa ministar brez portfolio. Od Slovencev je v vladi poprej dr. Novak, ki je za socialno politiko.

Na vrhu vlade so: predsednik Uzunović, general dr. Voja Marinković, Milan Sršić. General Marinković je postal vojni ministar, Sršić pa ministar brez portfolio. Od Slovencev je v vladi poprej dr. Novak, ki je za socialno politiko.

Na vrhu vlade so: predsednik Uzunović, general dr. Voja Marinković, Milan Sršić. General Marinković je postal vojni ministar, Sršić pa ministar brez portfolio. Od Slovencev je v vladi poprej dr. Novak, ki je za socialno politiko.

Na vrhu vlade so: predsednik Uzunović, general dr. Voja Marinković, Milan Sršić. General Marinković je postal vojni ministar, Sršić pa ministar brez portfolio. Od Slovencev je v vladi poprej dr. Novak, ki je za socialno politiko.

Na vrhu vlade so: predsednik Uzunović, general dr. Voja Marinković, Milan Sršić. General Marinković je postal vojni ministar, Sršić pa ministar brez portfolio. Od Slovencev je v vladi poprej dr. Novak, ki je za socialno politiko.

Na vrhu vlade so: predsednik Uzunović, general dr. Voja Marinković, Milan Sršić. General Marinković je postal vojni ministar, Sršić pa ministar brez portfolio. Od Slovencev je v vladi poprej dr. Novak, ki je za socialno politiko.

enim delegatom je bila zastopna celo ruska vlada. Hitler je zadnji hip še določil posebnega zastopnika, namreč pruskega ministrskega predsednika, generala Goeringa, ki je osebo zastopal nemško vojsko in kancerja Hitlerja. Udeležil se je pogreba tudi predsednik francoske republike Lebrun. Sprito toliko števila tujih visokih državnikov je razumljivo, da se je tiste dni vršilo v Beogradu mnogo važnih srečanj in razgovorov, o katerih pa listi ne poročajo. Posebno Goering se je prizadeval, da se čim več sliši o njem. Dajal je izjave domačim in tujim časnikiarjem o vseh mogočih rečeh. Zelo živahno pa je bilo srečavanje diplomatov Male antante in držav balkanskega sporazuma kakor tudi njih srečanja s predsednikom francoske republike.

Takoj naslednji dan je bilo sklicano izredno zborovanje zunanjih ministrov. Male antante (Čehoslovaške, Jugoslavije in Rumunije) ter zborovanje zunanjih ministrov držav balkanskega sporazuma. Obe konferenci sta sprejeli komunikacije, katerim izjavljajo, da ostanejo vse te države zveste dosednji politiki miru, zahtevajo pa, da vse države brez izjeme pomagajo izslediti vse člane teroristične organizacije, ki skuša z atentati rušiti mir, ter zatreti njih delovanje. To je zahtevala, ki jo stavi države Male antante in države balkanskega sporazuma.

Bolgarska je res nekaj dni nato proglasila, da stavi zadnjih šest članov makedonskih teroristov izven zakona ter jih torej vsakdo lahko ustrela.

Preiskava proti atentatorjem ni prinesla doslej kaj bistvenega novega v svojo zadevo. V Franciji so aretirali tudi sina pokojnega Stjepana Radića, Vladka Radića, ter ga zasliso, vendar je gotovo, da ta ni imel zveze s temi teroristi. Ostale aretirance so prepeljali v maršalske zapore, kjer se bo preiskava nadaljevala. Senzacija je zbudila novica, da sta bila v Italiji aretirana Pavelić in Kvaternik, dva glavnih intelektualnih voditeljev teroristov. O obeh trdi francoska policija, da sta se nahajala tik pred atentatom v Marceju in Parizu ter je zaradi tega izdala tiralico za njima. Italijanska policija ju je v Turinu aretirala. Sprva so razsuli vest, da sta bila oba aretirana brez papirjev, ki sta jih pred aretacijo uničila.

Francoska policija je poslala v Turin svojega policijskega uradnika, da bi oba zaslislal, vendar pa italijanske oblasti niso dovolile, da bi jih francoski uradnik sam zaslislal. To je zbudilo v francoski javnosti, to je v tisku mnogo hudih besed. Francija zahteva izročitev Pavelića in Kvaternika. O Paveliću trdi, da je bil v Marceju tik pred atentatom, da je torej organiziral atentat na kraju samem, o Kvaterniku pa, da je bil tisti Pavelićev "delegat", ki je teroriste, ki so prišli z Madžarske v Švico, sprejel, jim odvzel madžarske potne liste in izročil ponarejene češkoslovaške potne liste, jim dal dovolj denarja ter jih poslal dalje v Francijo. Zaradi tega zahteva Francija od Italije, da ji izroči oba aretiranca. Pri tem se sklicujejo na neko medsebojno pogodbo, po kateri sicer političnih zločincev ne izroča druga drugi, pač pa vse druge navadne zločince. Francija trdi, da je v pogodbi tudi pasus, ki določa (po belgijskem vzorcu), da atentatorji na državne vladarje niso politični, marveč navadni zločinci. Zaradi tega prikaže Francija, da bo Italija oba izročila francoski policiji.

Italija pa se temu za zdaj še upira

češ, da Pavelić in Kvaternik nista navadna zločince, marveč politična. Tiste belgijske definicije v pogodbi ni. Obenem pa trdijo italijanske oblasti, da nimajo v rokah še nobenega dokaza, da sta ta dva res v kakšni zvezi z maršejskim atentatom. Francoska policija pa trdi, da ima dokaze, a jih ne sme še ob-

javiti zaradi preiskave. Tako je zdaj vsa pozornost usmerjena v to, ali bo Italija izročila Pavelića in Kvaternika ali ne. Mogoče bo oba izgnala čez mejo in ker je blizu francoska meja, morda čez francosko mejo.

Madžarska taji

Madžarska taji, da so se nahajali teroristi Pospisil, Rajić in Kralj do zadnjega na Madžarskem, češ, da je na zahtevo jugosl. vlade že spomlad razpuščila taborišče na Janka Puzti. Aretirani teroristi pa sami izjavljajo, da so prišli v Francijo direktno z Madžarskega s pravnimi potnimi listi. Madžarska pa skuša na zunaj iti Jugoslaviji na roko, kar more. Devolila je tujim žurnalistom, da so prišli pogledat zloglasno Janka Puzto, aretirala je na zahtevo jugosl. poslanstva nekoga Janosa Szendreja, pod čigar imenom se baje skriva ali Perčec ali Servazzi itd.

Napovedan atentat

Paveličevci so izdajali v inozemstvu tudi svoja dva lista, "Grič" na Dunaju in "Hrvatska Sloboda" v Berlinu. "Hrvatska Sloboda" je dne 15. avgusta letos pisala v nekem članku takole: "Barthou, kralj Aleksander, Beneš in Titulescu ne smejo misliti, da bodo mogli s svojimi narodi žonglirati po mili volji. Usoda jih bo kmalu o tem prepričala. Danes se ni znana ura, minuta in kraj, kjer bo eksplodirala smrtonosna bomba "ustašev", Aleksander čaka danes v smrtnem strahu, da ga bo zadel udarec "ustašev". Znanost je, da čaka hrvaški narod samo poziv Pavelića, da prime za orožje in očisti svojo sratio s krvi."

Tako so prerokovali in izdali svoj sklep, da bodo kralja Aleksandra pri prvi priliki ubili.

Teroristi so imeli milijone

Paveličeva ustaška organizacija je imela na razpolago velike vsote denarja. Dobivali so od nekod visoke podpore. Obenem pa so menda služili denar tudi z raznimi posli, s tihotapljenjem valute in s ponarejanjem jugoslovanskih tisočakov v Trstu. V raznih bankah v Švici, Madžarski in Belgiji so imeli vložene velike vsote. Tako je teroristom, ki so se zbrali v Curihi pred odhodom v Francijo, nakazal nekdo iz Bruslja 275.000 frankov!

V Belgiji aretiran

Belgijska policija v Liegu pa je aretirala pred dnevi nekega dr. Perića, ki je bil svoje čase odvetnik v Dalmaciji. Priznal je, da je bil namenjen v London in da je prišel iz Berlina. Izjavil je, da je bila skupina treh teroristov poslana v London, da bi tamkaj izvršila atentat na kralja, če bi prišel tja obiskat svojega sina Petra. Tako je bil atentat organiziran na treh krajih: v Marceillo, Parizu in Londonu.

Sprva so mislili, da se skriva za dr. Perićem Perčec, vendar se je pokazalo, da je Perčec še na svobodi, upajo pa, da bo v kratkem aretiran, ker vse države sodelujejo v tem. Glavna pozornost pa je zdaj usmerjena v Italijo, ali bo izročila Pavelića in Kvaternika ali ne.

Klerikalni voditelji izpuščeni

Pred nekaj leti so bili konfirirani voditelji bivše klerikalne stranke: dr. Anton Korošec, dr. Natlačen in dr. Ogrizek. Živeti so morali zunaj Slovenije, v krajih, ki jih jih je določila oblast. Dr. Korošec je živel zadnje leto na otoku Hvaru v Dalmaciji, dr. Natlačen pa menda v Tuzli v Bosni. Takoj po atentatu na kralja je bil Korošec izpuščen ter je v Splitu pričakal križarko s kraljevim truplom. Tedaj je izjavil: "Ob kraljevi smrti je treba vse pozabiti in vse sile napeti za Jugoslavijo."

Udeležil se je tudi pogreba v Beogradu.

Zdaj je oblast odredila, da se konfiracija preklicuje in se smejo vsi trije svobodno gibati. Verjetno je, da bo dr. Korošec kmalu spet aktivno sodeloval v jugoslovanski politiki.

Zgodovina

"Kdo je bil oče Ludovika XV.?"
"Ludovik XIV."
"A oče Franca Jožefa I.?"
"Franc Jožef II."

Federalni stanovanjski program v Chicagu: Spodaj je stara hiša, katero so podrli, zgoraj pa nova, ki je stala \$504.

O spanju rastlin

Izmenične spremembe lege listov čez dan so nam že dalj časa znane in so jih strokovnjaki že pogosto raziskovali. Včasih zavamejo te spremembe prav lahko zaznamljiv obseg. Prav v zadnjih letih so se mnogo in pogosto trudili, da bi odkrili vzrok te periodičetete in pojasnili sovpadanje notranjih sil teh sprememb s spremembo dnevnega časa in od tega odvisnih pogojev za te pojave. V to svrhu so opazovali skoraj izključno rastline z zelo razvitimi listnimi členki kakor so ta laški ali turški fižol in druge metuljnice.

Dognali so, da so vzrok gibanja listov spremembe v pritisku celičnega soka. Buenning je dognal, da imamo tukaj 24 urni ritem, ki je odvisen od vnanjih okoliščin, na primer od svetlobe ali včasih prav malenkostnega valovanja toplote. Podobno se odigrava v prav tako izdatna gibanja rastočih listov, odnosno listnih pecljev, pa so doslej le malo raziskovali. Čeprav so tukaj razmere nemara posebno zamotane in otežujejo tolmačenje, vendar je bilo prav tukaj potreba raziskati splošne zakonitosti teh izmeničnih pojavov. Zato so v zadnjih letih pričeli preiskovati gibanja rastlinskih listov v tropičnih krajih, kjer so podnebne razmere naglo spremenljive.

Najprej so opazovali potek teh spalnih pojavov pod naravnimi pogoji na otoku Javi, ki je pravi paradiz za rastline. Sredi pragozda so postavili velik cvetličnjak, kjer so bili aparati in rastline na varnem pred močnimi dnevnimi nallivi, sicer pa so nanje delovali vsi drugi podnebni vplivi. Pokazalo se je prav nasprotno tega, kar so dognali poprej na tobaku, namreč, da so v tem noč in dan sopena nasičenem ozračju prav vidna normalna spalna gibanja rastočih listov. Med rastlinami, ki so jih proučevali, je posebno zanimiva rastlina iz rodu bombacej z imenom ochroma lagopus. Njeni listi namreč kroglo dvojno gibanje. Pri prvem avitu se postavijo takoj v dnevno stanje, okoli katerega niso večinoma bolj ali manj očitno. Proti šestim zvečer se pa prav tako naglo postavijo v nočno stanje. Nato pa po kratkem odmoru spet počasi upadejo, dosežejo maksimum krog polnoci in se pričnejo proti jutru spet dvigati. Že sam potek in različna obojnega gibanja kaže, da mora imeti to različne vzroke in različno mehaniko gibanja. Dognali so, da dnevno upadanje krmari neposredno svetloba, saj je pri slabem vremenu manjše in torej ustrezajo te spremembe spremembam razsvetljave. Gibanje samo je nemara pod neposrednim vplivom svetlobe na celice v peclju.

Isti pojav opazamo tudi pri starejših listih, ki ne rasejo več vsaj za oko ne. Nočni upad listov ali njihovo spanje opazujemo izrazito pa le pri mladih listih in pojenjuje s časom kakor pojenjuje rast. Potemtakem rastno gibanje. Tudi to ni povsem neodvisno od svetlobe. Pri popolni temi upadanje listov naglo pojema in nastopijo motnje v določenem ritmu. Pri popol-

noma enaki toploti in vlagi nastane novo ritmično gibanje v približno peturni periodi. Med rastlinami s členkovitimi sklepi je posebno tallum patens iz družine portulacaj prikladna za opazovanje. Močni sedeči listi se dajo prav dobro zarisati in imajo proti metuljnicam še to prednost, da imajo en sam sklep. Gibanja so prav izdatna in ne pojemajo bistveno prav do odpada listja. Kakor vsa gibanja spečih rastlin, so tudi ta v prav veliki meri odvisna od svetlobe. Manjša nihanja svetlobe pa sploh ne izkazujejo gibanja. Če napravimo popolno temo, se postavijo listi v spalno stanje in se po vsem umirijo. Pri zadostno močni svetlobi nastopi pri poljubnem dnevnem ali nočnem času zaželeno stanje. Prav isti učinek kakor popolna zatemnitev ima že utemnitev samega pecljevega sklepa. Nasprotno pa nima potemtakem ali celo odstranitve listne ploške nikakega vpliva na gibanje členka.

V nasprotju z ochromo kaže torej tallum povsem svojstvene gibanja in ne najdemo nobenega znaka svojstvene periodicitete gibanja. Le svetloba ureja njeno gibanje. Tako, so našli v teh dveh rastlinah prav dragocene poskusne objekte, na katerih se nadaljujejo raziskovanja prav zanimivega vprašanja o spanju rastlin. -o-o-

NAPAD NA ATOME

V velikem amfiteatru londonske Kraljeve akademije so imeli te dni pomemben večer. Dva velika znanstvena duhova, prof. Gowlan Hopkins, in mlada gospa Joliot-Curiejeva, hči slavne odkriteljice radija, sta govorila o najnovejših odkritjih znanosti o radioaktivnih prvinah.

Leto 1934. je dejal prof. Gowlan, bo zapisano za večno v zgodovini človeškega rodu. To je leto znamenj in čudežev, o katerih nimajo milijoni ljudi okrog njih seveda nobenega pojma. Na dveh različnih točkah, v Parizu in Rimu, je uspelo v tem letu skoraj istočasno navadne snovi, kakor baker in železo, z-

umno zamašljenimi metodami spremeniti v radioaktivne snovi. Znanost bo kmalu prišla do tega, da bo dragocene lastnosti radija ustvarjala poljubno v laboratoriju. A še več nego praktična stran tega odkritja je vredno novo spoznanje o notranji zgradnji atomov, ki so temeljni kamni vse sile in snovi na svetu.

Ga. Joliotova je v svojih izvajanjih povedala najprvo to, da je minilo komaj 38 let, odkar so odkrili žarilnost snovi, kar je dovelo do odkritja radija po njeni slavni materi. Dolgo časa si pravega bistva teh žarkov niso znali razlagati, dokler ni profesor Rutherford, ki je bil baš častni predsednik te znanstvene seje, ugotovil, da nastajajo po samovoljnih eksplozijah v atomih tako zvanih radioaktivnih elementov. Ti atomi razpadajo in izstreljujejo pri tem neskončno majhne temeljne delce samih sebe. Zakonca Joliotova v Parizu in prof. Ferni v Rimu so namerili izstrelke teh razpadajočih prvin na elemente, ki ne razpadajo sami po sebi, in so dosegli, da so začeli tudi ti razpadati, da so postali sami radioaktivni. Ta uspeh je dal življenje novi misli, ki zveni danes morda še neverjetno, a bo postala kmalu splošna last znanosti: redki in dragi radioaktivni elementi zemlje nikakor niso izjema med prvimi, kakor smo mislili doslej. Mnogo znamenj namreč kaže, da so izjema rajši snovi, katerih atomi ne razpadajo, pa čeprav je teh snovi na zemlji večina. Pretežni del elementov je bil nekoč tudi na zemlji radioaktivni, kakor je to uro morda na drugih zvezdah. Povsem mogoče je, da se vrne tudi za našo planetno domovino ura, ko bodo navadne prvine redkost, radioaktivne pa običajne. "Potujemo skozi skrivnosti. Devet in devetdeset odstotkov gradbenih snovi sveta nam je še naznanih!" S tem zgoščenim, pomembnim stavkom je prof. Rutherford zaključil izvajanja mlade znanstvenice, ki so jih vsi prisotni sprejeli z burnim plaskanjem.

Božič v Jugoslaviji

Tri božična odplutja parnikov potom

JUŽNE PROGE

"solnčna stran Atlantika"

NARAVNOST V JUGOSLAVIJO

Saturnia—7. decembra. Pripluje v Dubrovnik 21. decembra

Mimo Genové—15. ur do Jugoslavije

REX 1. decembra
CONTE DI SAVOIA 14. decembra

Poslužite se in izkoristite NOVO ZNIZANO IZLETNO CENO, ako ostanete v Jugoslaviji samo 15 dni. Cena je za TJA IN NAZAJ le 1/3 višja kakor pa stane vožnja samo v eno stran, v evropsko luko.

Za rezervacijo se obrnite na pooblaščenega zastopnika, ali pa na

333 N. Michigan Ave., Chicago, Ill.

Emile Zola:

GERMINAL

POSLOVENIL ALFONZ GSPAN

Sicer je Mouque že deset dni javljal višjemu pazniku. Da, kdo bi se vznemirjal ob tem času zaradi bolnega konja! Gospoda ni nič kaj rada selila konj. Zdaj pa se je bilo vendar treba odločiti, da ga spravijo ven. Prejšnji večer ga je konjar z dvema drugima možema zalezoval vso uro.

Zapregli so Veterana, da bi odpeljal Miška k šahtu. Počasi je stari konj vlekel svojega mrtvega tovariša skozi tako ozek rov, da je zadeval z njim ob stene in bi ga skoro odril; utrujen je kimal z glavo in poslušal neprestano drsanje te mase, ki čaka nanjo konjač. Ko so ga na nakladališču izpregli, je z mrkim očesom sledil pripravi za izvoz, kako so porivali truplo na tramovih čez greznico in pritrldili mrežo pod koš. Naposled so nakladači pozvonili, Veteran je dvignil vrat, da bi videl, kako se dviga, sprva počasi, potem pa se je takoj potopil v temo in se dvignil za zmerom gor iz te črne jame. Stal je z iztegnjenim vratom, njegova motna živalska pamet se je morala spominjati česa na zemlji. A zdaj je konec, tovariša ne bo ničesar več videl, tudi njega samega bodo povezali v takšen žalosten zavoj in ga nekoč odpeljali odtod. Noge so se mu jele tresti, dušil ga je zrak, ki je prihajal z daljnih poljan. In bil je kakor pijan, ko se je s težkimi koraki vrnil v hlev.

Na ploščadi so stali rudarji mrki pred Miškovim truplom. Neka ženska je dejala polglasno:

— Spet en človek! Kar hodi v jamo, kdor hoče.

Toda nova gruča je prihajala iz kolonije in Levaque, ki ji je stopal na čelu, za njim pa Levaque-ovka in Bouteloup, je kričal:

— Smrt Boraincem! Nočemo tujcev! Smrt! Smrt!

Vsi so tiščali naprej, Štefan jih je moral ustavljati. Približal se je stotniku, velikemu, drobnemu človeku srdečega in odločnega obraza, ki mu je bilo komaj osem in dvajset let, mu razlagal položaj in ga skušal pridobiti, pazec na učinek svojih besed. Čemu bi dopustili nepotrebno klanje? Ali ni pravica na strani rudarjev? Saj so vendar vsi bratje, lahko bi se sporazumeli. Pri besedi "republika" je stotnik nervozno zamahnil. Po vojaško je bil vzravnana in nenadoma je dejal:

— Proč odtod! Ne silite me, da storim svojo dolžnost!

Trikrat je Štefan začel znova. Tovariši so za njim godrnjali. Raznesel se je glas, da je gospod Hennebeau v rudniku in govorili so, da ga bodo zgrabili za vrat in vrgli noter, naj sam koplje premog, če hoče! Toda vest ni bila točna, samo Negrel in Dansaert sta bila tu. Oba sta se za trenotek pokazala na oknu pisarne: višji paznik je stal bolj zadaj, ker je bil v zadregi zaradi onega dogodka s Pierronko, medtem ko se je Negrel pogumno razgledoval s svojimi majhnimi, živimi očmi po množici in se prezirljivo posmeheval vsemu, kar je videl. Začuli so se kriki, oba sta izginila. In namestu njiju se je videl le plavi Suvarinov obraz. Prav zdaj je bil v službi, niti en dan ni zapustil stroja od začetka stavke. Ničesar ni govoril, baveč se le z eno in isto mislijo, ki mu je odločno sijala na dnu bledeh oči.

— Proč odtod! Je ponovil zelo glasno stotnik. Z nikomur se nimam pogovarjati, nalog imam, da stražim šaht, in stražil ga bom... Nikar mi ne tišcite v vojaške, sicer vas bom moral prisiliti, da se umaknete!

Cetudi je bil njegov glas odločen, je preblevidel, kako narašča naval rudarjev. Opoldne naj bi ga zamenjali, a ker se je bal, da ne bo mogel dotlej izdržati, je poslal nekega vozača iz rudnika v Montsou in zahteval pomoč. deval in postal zmerom nemirnejši, ko je

Odgovorili so mu z vpitjem:

— Smrt tujcem! Smrt Boraincem!... Sami hočemo biti doma gospodarji!

Štefan se je obupan umaknil. Zdaj je konec, drugega ne preostane več, ko da se spopadejo in da umrjo. Nič več ni zadrževal tovarišev, truma se je privallila prav do četice. Bilo jih je blizu štiri sto, tudi sosednje kolonije so se praznile, ljudje so vreli skupaj. Vsi so kričali isto, Maheu in Levaque sta divje dopovedovala vojakom:

— Pojdite proč! Zoper vas nimamo ničesar, proč pojdite!

— Kaj vas pa to briga! Je pristavila Maheujka. To so naše reči!

Za njo pa se je oglasila Levaque-ovka še bolj žolčno:

— Ali vas bomo morali res potolči, če bomo hoteli noter? Prosimo vas, izginite!

Zaslišal se je celo tenki Lidijin glas. Tesno se je stisnila k Bebertu in ostro kričala:

— Lejte jih, strašila za ptice!

Katarina je stala nekaj korakov dalje ter gledala in poslušala, vsa neumna zaradi teh novih nasilij, v katere jo je bila zagnala zla usoda. Kaj ne trpi že dovolj? Kaj neki je zagrešila, da nima miru pred nesrečo? Še prejšnji večer ni razumela te stavkarake besnosti, mislila je, naj človek ne išče več klofut, kadar jih je že dobil, kolikor mu jih pritiče; v tej uri pa ji je srce prekipovalo od jeze, spominjala se je, kar je Štefan nekega večera pripovedoval, in rada bi slišala, kaj zdaj govori z vojakmi. Pogovarjal se je z njimi kakor s tovariši, spomnil jih je, da so tudi oni iz ljudstva in da morajo biti z ljudstvom proti tistim, ki se okoriščajo z revščino.

Množica je jela močno valoviti in iz nje je stopila neka starka. Bila je Ožganka. Strahovito je bila suha, iztezala je vrat in mahala z rokami po zraku, prihitela je v takem diru, da so ji šopi sivih las viseli čez oči.

— Ah, strela božja, tukaj sem! Je jecljala vsa zasopla. Ta plačanec Pierron me je zaklenil v klet!

In ne bodi lena se je zapodila v vojaške in bruhalo psovke iz črnih ust.

— Drhal malopridna! Kanaliže požrešne! Gospodi ližejo pete, samo nad siromake se upajo!

Tudi drugi so se ji pridružili, toča psovke se je usula nanje. Nekateri so še kričali: Živijo, vojaki! Oficirja pa v šaht! In kmalu je donel le en krik: Proč z rdečehlačniki! Ali ti može, ki so mirnega obraza in molče poslušali bratske pozive, ki so jih skušali prijateljski pridobiti zase, so strumno stali v tej toči grobih besed in molčali. Za njimi je stotnik potegnil sabljo, in ko je jela množica bolj in bolj tiščati vanje in bi jih skoro pritiskala ob zid, jim je zapovedal, naj nataknejo bajonete. Vojaki so ubogali, dve vrsti jeklenih osti se je naperilo na prsa stavkujočih delavcev.

— O ti pesjani! Je rjovela Ožganka in se umaknila.

A vsi so se znova približali z navdušenim preizorom smrti. Ženske so se zakadile naprej, Maheujka in Levaque-ovka sta vpili:

— Pobite nas! Pobite nas že! Svojo pravico hočemo!

Levaque, ki se ni zmenil za to, če se poreže, je zgrabil z obema rokama kar tri bajonete, jih tresel in vlekel k sebi, da bi jih izpulil. Zasuknil jih je, jeza ga je navdala z izredno močjo. Bouteloup, ki je stal poleg, pa je bil nejevoljen, da je šel za njim, in je mirno gledal, kaj dela.

— Le dajte, bomo videli, je kričal Maheu, kar dajte, če imate pogum!

(Dalje prihodnjič.)

Do sedaj so odkrili že ves srednji trg (forum) z najznačilnejšimi poslopji in templji. Po ulicah vedno mrgoli mnogo tujcev iz vseh delov sveta. V Pompejih so zgradili tudi muzej, v katerem hranijo vse dragocene izkopanine. Poleg nešteti vaz, posod, orodij, okraskov in drugih drobnarij, so najbolj zanimiva izkopana mrtva telesa. Tu vidite mrliča, kako mirno spi. Ne da bi se zavedel, ga je v spanju zatekla hitra smrt. Drugi mrlič leži zopet v zverženem položaju in na obrazu so vidne poteze trpljenja v borbi s smrtjo. Zopet tam vidite mater, kako v smrtnem strahu stiska svoje dete na prsi. Tudi poginule pše v spečem stanju so že izkopali.

Popoldne smo se povzpeli na vrh Vezuva. Iz vasi Pugliano vodi gorska zobna in žična železnica prav pod vrh ognjenika. Sprva se vije železnica med vrtovi in vinogradi. Sredi pobočja pa preide med skalovje strnjene lave in se vzpenja med to puščavo ves čas do vrha. Blizu vrha moraš prestopiti in tu ti ponudijo pelerino, da se ogrneš, kajti na vrhu Vezuva je obuten hlad, ki ga pred vsem občutiš, ker prihajaš iz bližnje toplega morja. Od zadnje postaje do vhoda v žrelo je kakih pet minut hoda. Če hočeš priti do žrela, moraš plačati 5 lir takse. Družbo spremlja do vhoda v žrelo par vodnikov.

Ko smo dospeli do žrela, je uhajal iz njega oster žvepleni dim, ki te venomer sili h kašlju. Če se hočeš od tu spustiti v notranjost žrela, smeš le v spremstvu vodnika, ki pa mu moraš plačati 25 lir za dve osebi. Moški del naše družbe se je odločil, da se spusti v žrelo prav do roba, odkoder se vidi vrenje žarečave lave. Rob žrela na Vezuvu je namreč dvojen. S prvega roba se moraš spustiti še kakih 50 m navzdol in potem iti še nekaj časa po ravnem, nato zopet navzgor do pravega prepada. Vse žrelo do prvega roba je bilo napolnjeno z žveplanim dimom in ko smo se spuščali navzdol, smo hudo kašljali. Sicer smo si tiščali robce pred usta, pa ni mnogo pomagalo. Ko smo dospeli do pravega roba, nam je bilo nekoliko lažje. Morda je tu ostrost dima nekoliko ponehala, ali pa smo se temu ozračju že privadili.

Ko smo stali na robu prepada in zrl v ognjeno žrelo, se nam je nudila nepozabna slika. V globini kakih 20 metrov je vrela krvavo rdeča lava, iz nje so sikali ognjeni zubli in uhajal žvepleni dim. Zdaj pa zdaj je vzvalovila kakor razburkano morje ob obali. Čule so se eksplozije in detonacije uhajajočih plinov. Istočasno so zleteli v zrak posamezni kosi lave, manjši in večji, ki so nato padli v žareči kotel. Nekateri kosi so padli tudi iznad roba in je bilo zelo nevarno, da nam padejo na glavo. Zato ni varno, muditi se tu delj časa. Ko zreš v ta pekel, čutiš, da si le ubogi človeček, brez vsake moči pred to neupogljivo prirodno silo. Kadar se ona raztogoti in prične bljuvati svoj ognjeni strup, tedaj beži, če utegneš, čim dalje moreš!

Rob pravega žrela ni povsod enako visok. Na nekaterih mestih se spušča skoraj do lave. Tu se od časa do časa zlije preko roba, tako da lahko na njej prižgeš cigareto. V žrelo nad prepadom smo ugledali malega možička, ki nas je prosil, naj mu damo nekaj novcev, češ, da jih bo vtisnil v košček mehke lave in nam jo nato dal v spomin. Radi smo to storili in si vzeli ta nevsakdanji spominček. Seveda dela možiček na ta način kupčije, ker prodaja tak košček lave po 2 liri.

Kakšen je izvor so ognjeniki in kdo jih povzroča? V globokih rudnikih so opazili, da se temperatura zemeljske notranjščine vedno bolj veča, čim globlje prodiramo. Do danes so v nekaterih rudnikih že dosegli globino 2004 m. V njih so izmerili, da se poveča temperatura vsakih 30 m za 1° C. V globini 30 km bi že imeli temperaturo 1000° C, in v globini 40—50 km bi morala biti že vsa zemeljska notranjščina v žarečem stanju. Vendar pa v teh globinah ni vse tako, ker moramo upoštevati tudi povečanje

pritiska. Na vsake 3—4 m se pritisk poveča za eno stopinjo (pritisk približno 1 kg na 1 cm). V globinah 40—50 km vlada torej že pritisk 10.000 atmosfer.

S poskusi so namreč dognali, da se tvarine kljub visoki temperaturi ne topé, če so pod visokim pritiskom. V globinah 40—50 km potemtakem notranjščina še ni tekoča. Končno pa je tudi pritisku postavljena neka določena meja, če se temperatura le vedno bolj veča, ne more več noben pritisk ovirati topljenja. Temperaturi, pri kateri se kljub visokemu pritisku tvari na raztopi, pravimo kritična temperatura.

Če vse to upoštevamo, dobimo naslednjo razporeditev zemeljske notranjščine. Do globine prvih 50 km segajo kamene, ki še niso v raztopljenem stanju. Nato segajo do globine 300 km kamene, ki so sicer že dosegle temperaturo, da bi bile lahko v raztopljenem stanju, pa so še trdne samo zaradi visokega pritiska. Od 300 km dalje v notranjost pričnejo že kritične temperature, in vsa notranjščina je raztopljena. Od globine 3000 km dalje pa so temperature tako visoke, da morejo biti kamene že v plinskem stanju. To plinsko stanje sega do zemeljskega središča, ki je od površine oddaljeno približno 6370 km. Zaradi velikankega pritiska pa se v fizikalnem oziru vsa tekoča in plinska zemeljska notranjščina obnaša kot najtrše jeklo.

Vprašanje je sedaj, do katere globine segajo ognjeniki. Najbolj uμεven je odgovor, da imajo vulkani svoj koren v tisti globini zemeljske notranjščine, kjer so kamene že v kapljivo tekočem stanju. V začetku nastajanja je bila naša zemlja v plinskem stanju. Z ohlajevanjem se je spremenila v tekočo in se nadaljnjim ohlajevanjem in na njenem površju stvorila prva trdna skorja. Notranja tekoča gnota pa je to skorjo od časa do časa prodrla in se izlila preko nje. To so bili prvi vulkani, ki so bili zaradi prvotne tenke skorje zelo pogosti. Čim trdnjša je postajala skorja, tem redkejši so tudi izbruh vulkanov. Kadar pa se jim je od časa do časa posrečilo prodreti kameni zemeljski oklep, so s toliko večjo silo bruhnili na dan. Zemlja se še danes ohlaja in krči, kar povzroča v njeni skorji razpoke, skozi katere se razliva notranja lava na površje. To je najenostavnejša razlaga ognjenikov. So pa drugi, ki pravijo, da notranja lava ne more priti več na površje, ker je zemljina skorja že tako močna, da se ne da več razpočiti. Pravijo, da so v zemeljski skorji bliže površju posamezna gnezda lave, iz katerih bljuva na dan. Tudi to je verjetno, saj smo videli, da morejo že v globini 40 km biti kamene v raztopljenem stanju. Če pritisk poneha, če skorja razpoči, tedaj se kamene spremene v tekočino in

skozi razpoke bruhnejo vršje.

Na vsak način pa se niki in z njimi v zvezi z notranjščina še velika za človeka. Kadar zapuz, se vračaš z nekim njim nemirno v spoznanje, kaj mahniti in brez ljudje pred večno silo ljive svetovne uganke.

SLADKE JEDI

Skoraj v vsaki poljavi pravi o zobni gnilobi človek, ki je v tej obliki "Slasčice, sladko pečenje itd. so zobem poročilo, naj bi otrokom stvari ne dajali. Takšno ročilo imajo prilično tam, men, kakor če bi psiček pred klobaso in mačmišmi.

Resnica je namreč ta, na jed ne škoduje zobni nek, temveč samo razostankov jedi med zobem zvezana razkrojitev. Vsem tem pa se lahko enostavno tako, da si vočasno osnažimo, stari rili veliko bolje, če bi dovoljevali vse omenjene stvari, a to pod pogojem, potem zobe tudi osnaži.

Drugo pa je vprašanje, naj otroci jedo sladke stvari, velja pravilo, da jih smvati le za časa obedov, z njimi.

Nesporazum

— Moje ime je Pišk

hajem zastran vsega p

— Res?

— Res, gospod, vaš hud in je že trikrat ugrjo taško.

— Ni mogoče! Pra

je. Ali prosim vas, n

mene.

— Da bi vas dolžil?

še! Se na misel mi n

Jaz prihajam, da psa k

Ako nameravate

Jugoslav

tedaj potujte z vašo obliko

Havra z orlojstom Franc

choprenim parob

"PARI

24. nov.—15. d

"ILE DE FR

29. decembra—19. j

Hitro volnje. Izvemo

Kraime kabine trutjega raz

ali štiri osebe. Svetovno-c

cooka kuhinja. Vins se ser

pri vsaki jedi. Vlasa priti

s Vami do cilja.

Za nadaljnja pojanila in

plilite na:

LEO ZAKRAJ

General Travel Service

302 East 72nd St.

New York City

SLOVENIC PUBLISH

Travel Bureau

216 West 18th St.

New York City

French L

NAROČITE SI DNEVNIK PROSVETO

Po sklopu 10. redne konvencije se lahko naroči na list Prosveta eden, dva, tri, štiri ali pet članov iz ene družine k eni naročniški Prosteta stane za vse enako, za člana ali nečlane \$6.00 za eno leto. Ker pa člani že plačajo pri anesmentu \$1.20 za tednik, se eno leto šteje k naročninam. Torej sedaj ni vzroka, reči, da je list predrag S. N. P. J. List Prosveta je vaša lastnina in gotovo je v vsaki družini ki bi rad čital list vsak dan. Cena listu Prosveta je:

Za Druž. države in Kanado \$6.00	Za Cicero in Chicago je
1 tednik in..... 4.80	1 tednik in.....
2 tednika in..... 3.60	2 tednika in.....
3 tednike in..... 2.40	3 tednike in.....
4 tednike in..... 1.20	4 tednike in.....
5 tednikov in..... nič	5 tednikov in.....
Za Evropo je.....	

Izpolnite spodnji kupon, priložite potrebno vsoto denarja in Order v pisnu in si naročite Prosveto, list, ki je vaša lastnina.

Pojasnilo:—Vselej kakor hitro kateri teh članov preneha biti član ali če se preseli proč od družine in bo zahteval sam svoj list tednik moral tisti član iz dotične družine, ki je tako skupno naročena na Prosveto, to takoj naznaniti upravnštvu lista, in obenem doplačati vsoto listu Prosveta. Ako tega ne store, tedaj mora upravnštvu datum za to vsoto naročniku.

PROSVETA, SNPJ, 2657 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

Priloženo pošiljam naročnino za list Prosveto vsoto \$.....

1) Ime..... Čl. društva \$1.

Naslov.....

Ustavite tednik in ga pripilite k moji naročnini od sledečih družine:

2)..... Čl. društva \$1.

3)..... Čl. društva \$1.

4)..... Čl. društva \$1.

5)..... Čl. društva \$1.

Mesto..... Država.....

Nov naročnik..... Star naročnik.....

O OGNJENIKIH

Dr. Oskar Reya

Naši domovini najbližji še delujoči ognjenik je Vezuv v Italiji, ki se dviga tik ob morju v bližini Napolija, kamor smo se napotili, da ga obiščemo. Ko smo si v naglici ogledali pred vsem zgodovinski del Rima, smo se odpeljali v Napoli, proti Vezuvu. Nestrpno smo pričakovali, kdaj se bo prikazal ognjenik. Kmalu smo ugledali rumenkast dim, ki se je valil iz gore stožaste oblike. Čim bolj smo se bližali Napoliju, tem bolj smo razločevali temne jezike strnjene lave, ki se ob izbruhih izlize iz žrela.

V Napoli smo prišli popoldne in si takoj poiskali urad, kjer prodajajo vozne karte za vzpon na Vezuv. Do njega vodi namreč posebna železnica, ki teče krog in krog ognjenika. Vezuv je oddaljen od Napolija kakih 15 km in se dviga nekaj čez tisoč metrov nad morjem. Na pobočju krog in krog vulkana leži mnogo vasi sredi bujnih vinogradov in sadovnjakov. Vulkanika zemlja je namreč zelo rodovitna. Ker Vezuv že stoletja miruje, so se krog njega razvila bujna naselja. Ljudje se za dim

na vrhu in močnejše izbruhe lave prav nič ne zmenijo. Detonacije in eksplozije v gori povzročajo zelo pogostne potrese, toda vsemu temu so se ljudje privadili in ponoči prav mirno spe, kljub temu, da se jim včasih zamaje zemlja pod posteljo.

Zadnji največji izbruh, ki ga zgodovina pomni, je bil leta 79. po našem štetju. Ta izbruh je zelo lepo opisal Plinius, ki je bil admiral rimskega brodogoja, zasidranega takrat v Napolitanem zalivu. "Moji mornarji" pravi Plinius, "so mi javili, da vidijo na nebu velikanski oblak, zelo čudne oblike. Vzpenem se na neko višino in vidim, kako se iz Vezuva dviga ogromen stebel dima, ki se je visoko v višavah razširil v obliki velikanske pinije. Istočasno je menjaval svojo barvo. Zdaj je bil bel, nato siv, potem temen in čisto v različnih barvah. Takoj ukazem, da odrinejo ladje naravnost proti oblaku. Kmalu pa je prišel padati na ladje pepel in kamenje, ki je bilo od ognja močno ožgano. Da bi ladje mogle pristati v bližini Vezuva, na to nismo mogli niti misliti. Zato smo se umaknili v zaliv bližnje vasiče Stabiae. Sedaj smo mogli videti, kako aviga iz Vezuva ognjeni zubli, ki so potem

v noči razžarjevali vse nebo. Poiskal sem hišo svojega prijatelja v vasi in ko sem odhajal od njega, se je hiša podrla, kajti zemlja se je začela majati. Hudi potresi, ki so spremljali izbruh, so porušili tudi ostale vasi. Na prostem je bilo še nevarnejše. Oblak se je namreč razširil že do semkaj in iz njega je padal pepel in kamenje. Ljudje so tekali po ulicah s privezanimi blazinami na glavah."

Tako konča Plinius. Kasnejša raziskava so dognala, da je bil tudi Plinius ubit. Iz ognjenega žrela so se namreč dvigale tudi ogromne količine vodne pare, ki je zgoščena padala kot dež na tla. Voda se je s pepelom in kamenjem zmešala v blato, ki je zasulo mnogo okolnih vasi in vse ljudi v njih. Največje mestece, ki ga je blatna reka potopila, so bili Pompeji. Danes zgodovinarji vsa ta mesta zopet odkopavajo in iščejo ostanke stare rimske kulture.

Naša družba se je takoj drugega dne z vlakom napotila do Pompejev in si ogledala vse že izkopane zanimivosti. Točno se vidi rimski način gradnje mest, ulic in hiš. Pompeji so že toliko restavrirani, da more človek hoditi po njim že z načrtom v roki in se v tesnih ulicah ne izgubi.